

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

30
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

БГПУ
им. М. Ақмұллы

РУДН

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ
ТӘСІЛДЕМЕ: ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ФОРУМ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ФОРУМ

«СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
КАДРОВ: НАУКА И ПРАКТИКА»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL FORUM
«MODERN APPROACHES TO TEACHER TRAINING: SCIENCE AND
PRACTICE»

МАТЕРИАЛДАРЫ

Астана

26 ақпан 2026 жыл

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ**

**«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕМЕ:
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ФОРУМ
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
26 ақпан, 2026 жыл**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ МЕЖДУНАРОДНОГО
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОГО ФОРУМА
«СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ:
НАУКА И ПРАКТИКА»
26 февраля, 2026 года**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL FORUM
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL FORUM
«MODERN APPROACHES TO TEACHER TRAINING: SCIENCE AND PRACTICE»
february 26, 2026**

Астана, 26 ақпан 2026 ж.

УДК 37.0
ББК 74.00
П23

Жалпы редакциясын басқарған: Сомжүрек Б.Ж.

Редакция алқасы: Асылбекова М.П., Атемова К.Т., Байсарина С.С., Сламбекова Т.С.,
Махадиева А.К.

П23 Педагогикалық кадрларды даярлаудағы заманауи тәсілдеме: ғылым және практика: халықаралық ғылыми-тәжірибелік форум материалдары. 26 ақпан 2026 ж./ – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2026. – 1668 бет.

ISBN 978-601-385-193-8

Халықаралық ғылыми-практикалық форум материалдарының жинағында педагог кадрларды даярлаудың заманауи ғылыми-әдіснамалық негіздерін талдау, педагогикалық білім беру саласындағы инновациялық тәсілдер мен тиімді практикаларды айқындау, халықаралық ғылыми тәжірибе алмасуды дамытуға арналған өзекті ғылыми-тәжірибелік зерттеулердің нәтижелері енгізілген. Материалдарда педагогикалық білім мен ғылымның жаһандық трендтері, педагогикалық білім берудегі жасанды интеллект және цифрлық технологиялар, педагог кадрларды инклюзивті білім беруге дайындаудың халықаралық тәжірибесі және инновациялық әдістері туралы мәселелері қарастырылған. Жинақ білім саласындағы мамандарға, ғалымдарға, оқытушылар мен білім алушыларға арналған.

В сборник материалов международного научно-практического форума включены результаты актуальных научно-практических исследований, направленных на анализ современных научно-методологических основ подготовки педагогических кадров, выявление инновационных подходов и эффективных практик в сфере педагогического образования, а также развитие международного научного обмена опытом. В материалах рассматриваются вопросы глобальных тенденций в педагогическом образовании и науке, использования искусственного интеллекта и цифровых технологий в педагогическом образовании, международного опыта и инновационных методов подготовки педагогических кадров к инклюзивному образованию. Сборник предназначен для специалистов в области образования, ученых, преподавателей и обучающихся.

The proceedings of the International Scientific and Practical Forum include the results of relevant scientific and practical research aimed at analyzing the modern scientific and methodological foundations of teacher training, identifying innovative approaches and effective practices in the field of teacher education, as well as promoting international scientific exchange of experience. The materials address issues related to global trends in pedagogical education and science, the use of artificial intelligence and digital technologies in teacher education, as well as international experience and innovative methods of preparing teaching staff for inclusive education. The collection is intended for education professionals, researchers, teachers, and students.

УДК 37.0
ББК 74.00

ISBN 978-601-385-193-8

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2026

Бұл жинаққа енгізілген материалдарға авторлар жауапты.
Authors are responsible for the content of their materials.

86	Amirbay Zh. K. Theoretical aspects of research on artificial intelligence and digital technologies in teacher education	365
87	Гапу Ә.Н. Английский язык как образовательный ресурс в условиях глобальных изменений	371
88	Жаканова Н.М. Білім беру мекемелерін басқарудың педагогикалық және ұйымдастырушылық ерекшеліктері	374
89	Муратова Г.А., Исеноманова А.Е., Кажиева М.Ф. Глобальные тренды педагогического образования и науки	377
90	Тұрлыбай Д.Н. Педагогикалық білім мен ғылымның жаһандық трендтері: бастауыш сынып оқыту саласы	380
91	Укиева М.И. Биология сабақтарында зерттеу жұмыстары арқылы функционалдық сауаттылықты арттыру	385
92	Гитихмаева Л.М. Развитие компетенций специалистов помогающих профессий в рамках дисциплины «Практикум по soft skills»	390
93	Жорабек А. Химия сабақтарында функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда PISA тапсырмаларының рөлі	394
94	Асылханқызы М. Сыни ойлауды қалыптастыруда кластер тәсілінің рөлі	399
95	Арқабай І.М., Ильясова Г.У. Химияны оқытуда STEM технологиясын пайдалану әдістемесінің тиімділігі	403
2-секция: Педагогикалық білім берудегі жасанды интеллект және цифрлық технологиялар		
2-секция: Искусственный интеллект и цифровые технологии в педагогическом образовании		
2-section: Artificial intelligence and digital technologies in pedagogical education		
96	Ying W. Theoretical construction and cultivation paths of physical education teachers' digital literacy from the perspective of embodied cognition	408
97	Khodjiyeva F.O., Mutova M. U. Artificial intelligence and critical thinking in conducting and receiving instruction	412
98	Karakhanova L. M. Increasing parental responsibility in protecting students from internet threats in a globalizing society is a requirement of the time	415
99	Ибрагимова Э. И., Сабиралиева З. М. Интеграция искусственного интеллекта в педагогическое образование: возможности и риски	419
100	Исаева З. Т. Отражение цифровых технологий и социальных медиа в педагогических сегментах	422
101	Верниенко Л.В. Инструменты методического сопровождения профессиональной деятельности педагога в цифровой образовательной среде	427

102	Элқожаева Н.С., Сулейменова Р., Элқожаева А. Маман даярлаудағы цифрлық технологиялардың маңызы	430
103	Зикирова Г.А. Актуализация профессиональных навыков учителя-математика в эпоху цифровых технологий	436
104	Иксатова Б.К., Амирова А.А., Жанадилова К.Б. Подготовка будущих педагогов начального образования развитию цифровых навыков учащихся	441
105	Ибраева Р.Ж., Ахметчина Т.А., Бекмухамбетова Л.С. Дене шынықтыру және спорт саласында жасанды интеллект технологиясын пайдалану	446
106	Курбанов Г.А. Ценностный подход к профессиональному развитию современного преподавателя высших военных образовательных учреждений на основе акмеологических механизмов	451
107	Муканова С.Д. Искусственный интеллект как методический инструмент в системе профессиональной подготовки и развития преподавателя университета	454
108	Султанова Н.К., Құндақова А.Б., Оралбекова Б.С. Цифрлық білім беру ресурстары және learningapps, wordwall, kahoot платформаларының сипаттамасы	458
109	Султанова Н. К. Жасанды интеллект және музыкалық терапия арқылы ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың инклюзивтік құзыреттілігін дамыту	462
110	Серманыз А.К. Білім беру жүйесіндегі геймификация	467
111	Байсарина С.С., Задаев О.Т. Цифрлық білім беру ортасында болашақ әлеуметтік педагогтердің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру	472
112	Бельгибаева Г.К., Сәбитбек А.М., Тусупбекова А.К. Жасанды интеллект пен цифрлық технологияларды пайдалана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды интеллектісін ойын технологиялары арқылы дамыту	477
113	Ботабаева А.Е., Ақынова Г.О., Секебаева С.К. Кәсіби бағдар берудегі инновациялар: жасанды интеллекттің ықпалы	480
114	Абдуллаева М.С., Азизова А.О. Искусственный интеллект в преподавании русского языка в вузе: новые возможности формирования профессиональных и коммуникативных компетенций студентов	483
115	Абсатова М.Б.; Қайратқызы Ж., Баймурзаева А.Б. Тілдік пәндерді оқыту мен бағалауда жасанды интеллектіні қолдану	487
116	Есенғұлова М.Н., Елемесова А.Р. Мектепке дейінгі білім беру үдерісінде инновациялық технологиялар арқылы балалардың тілдік дағдыларын қалыптастыру	492
117	Баратбекқызы Ш. Alpha generation оқушыларының эмоционалды интеллектін дамытудағы геймификациялаудың педагогикалық әлеуеті	495
118	Жумадулаева А.И., Самихова М.Р. Бердимуратова Д.У. Виртуалды зертханалар: химия пәнінің практикалық сабақтарына жаңа көзқарас	498
119	Искакова П.К., Нуртаева З.	503

	Педагог-психолог қызметінде жасанды интеллектті қолдану мүмкіндіктері	
120	Карменова Н.Н., Альжанова Ж.Р., Әлімжанқызы С. Жасанды интеллект арқылы оқушылардың экологиялық дағдыларын дамыту	508
121	Султанова К.А., Бердышева Г.Б. Білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырудағы инновациялық технологиялар	511
122	Садвакасова А.К., Ибрагимова А.Ж. Виртуалды орталарды талдау: STEM жобаларын жасауға арналған заманауи платформалар	516
123	Турикпенова С.Ж., Умарова Ф.М. Интерьерлік дизайндағы жобалау үдерісіне арналған нейрожелілерді оқыту негіздері	519
124	Фархутдинова Л.В., Божко Е.Ю. Готовность классных руководителей инклюзивных классов общеобразовательных школ к использованию искусственного интеллекта в работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья	523
125	Саудақ З.М. Мектепке дейінгі білім беруде жасанды интеллект пен цифрлық технологияларды қолданудың мүмкіндіктері	528
126	Дыгова О. А. Применение технологий искусственного интеллекта в сфере психологического консультирования: разработка этичного интеллектуального чат-бота на основе российских исследований и языковых моделей	532
127	Aytureeva Z.Zh., Ainabek S.B., Ashirbekova T.B. Development of educational practices based on digital technologies	536
128	Berikkyzy K., Orazkhan N.O. Modern approaches to the training of future english language teachers in the context of digitalised pedagogical education»	541
129	Айтжанова Р.М., Маныбекова Ж. Е. Болашақ педагогтардың цифрлық құзыреттілігін қалыптастыруда жасанды интеллекттің рөлі	548
130	Әлшері А.Ә., Абсатова А.Б. Педагогикалық білім беруде цифрлық трансформацияның артықшылықтары мен тәуекелдері	552
131	Тунгучбекова С.М. Педагогикалық білім беруде жасанды интеллект негізінде жекелендірілген оқыту	559
132	Умаров Ж.Ж. Методологические аспекты применения генеративного ИИ в проектной деятельности учащихся: от цифрового потребления к креативному созиданию	561
133	Баялы А.Т., Давлетова В.М. Ақпараттық жүйелерде жасанды интеллект әдістерін қолданудың теориясы мен практикасы	565
134	Болысбаев Б.Ж., Темиров Г. К. Цифрлық білім беру ресурсы ретінде интерактивті жұмыс парақтарын құруға арналған веб-сервистерге талдау	568

135	Баймахан С.Н. жоғары білім беру жағдайында жасанды интеллектті қолдану ерекшеліктері	573
136	Жаналина Л.Е. Развитие критического мышления на уроках русского языка и литературы через цифровые ресурсы в условиях технических ограничений	577
137	Ионова В.В. Трансформационный образ как форма диалога: искусственный интеллект и личностное развитие студентов в творческом проектировании	579
138	Ильясов Б.К. Современные подходы к подготовке специалистов в области авиации: гармония науки и практики	584
139	Казанбаева К.С., Егембердиева А.Б. Цифрлық білім беру ортасында геймификация технологияларын қолданудың тиімділігі	587
140	Курбанов Г.А. Ценностный подход к профессиональному развитию современного преподавателя высших военных образовательных учреждений на основе акмеологических механизмов	591
141	Каргасекова К.Р. Жасанды интеллект технологияларын қолдануда терең оқытуға негізделген әдістемелік тәсіл	594
142	Ломаносов В.С. Искусственный интеллект как инструмент коллаборативных исследований в педагогическом образовании	601
143	Матаева А.С. Искусственный интеллект и цифровые технологии в специальной школе-интернате: пути эффективного применения	606
144	Муминов Р.Р. Особенности профессиональной подготовки учителя русского языка для работы в госпитальной школе	608
145	Мамішева Ж. Білім берудің цифрлық трансформациясы жағдайында болашақ педагог-психологтардың медиа сауаттылығын жетілдіру	613
146	Назаркина О.Н., Соловьева Н.А., Трубицкая Л.А. Роль цифровых технологий в педагогическом образовании и их влияние на физическую культуру в процессе обучения	616
147	Нуруллаев И.З. Госпитальная школа как пространство профессионального становления педагога: Арт-терапевтический подход	620
148	Тлеубергенова Г.Т. STEM ғылымы мен зерттеушілік дағдыларды дамыту: 3D-сканерді қолданудың тиімді жолдары	623
149	Туракулов А.П., Расулходжаева К., Алибаева Б. Роль геймификации в современной педагогике	628
150	Умарова М.Х. Проектирование коллаборативной образовательной среды на основе искусственного интеллекта для развития метакогнитивных стратегий в начальном образовании	631
151	Умурзакова А.Ж., Багит Д.М.	

	Лингвостилистический анализ художественных текстов с использованием ИИ	636
152	Ізбасар А.Ж., Қайтпек І., Палуан А. Современные тенденции использования цифровых ресурсов в образовании	640
153	Атем М.Н., Савранбаева А.М. Геймификация арқылы жоғары сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттыру	645
154	Давлетова В.М., Туреханова С. Жасанды интеллект жүйелерінің теориялық негіздері мен қолданбалы аспектілері	649
155	Ахмаджанова Д.С. Жасанды интеллект оқушыларға білім берудегі тиімділігі	653
156	Бахытжан А.Б. Потенциал искусственного интеллекта в психолого-педагогической поддержке стрессоустойчивости будущих педагогов	657
157	Бердібек А.М., Кудайбергенова А.М. Цифрлық технологиялар мен case study әдісін интеграциялау арқылы болашақ педагог-психологтарды кәсіби даярлау	660
158	Демеуханова А.Т. Жасөспірімдердегі цифрлық тәуелділіктің психологиялық ерекшеліктері және оны білім беру ортасында алдын алу жолдары	664
159	Джумадельдинова А.А., Алшынбаева Ж.Е. Жасанды интеллект құралдарын қолданудың болашақ педагогтердің кәсіби құзыреттіліктеріне әсері	669
160	Жангалиева Р.Е., Жукенова Г.Б. Социально-педагогические проблемы формирования медиаграмотности родителей, воспитывающих детей с цифровым аутизмом	671
161	Жұмағұл Д.Ә., Айберген А.І. Жасанды интеллект - оқытуды дербестендіру құралы ретінде	675
162	Кудайбергенова З.М., Мукашева Д.М. Жаратылыстану пәндерін оқытуда жасанды интеллект технологияларын қолданудың тиімділігі	679
163	Құлмағанбет Ә.Қ. Мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастырудағы steam технологияларының мүмкіндіктері	682
164	Мұхтар З.Ғ., Бахишева С.М., Беркимбаев К.М., Гриншкун В.В. Болашақ педагогтерді жасанды интеллектіні этикалық қолдануға оқытудың мазмұны	686
165	Мусина А.А. Болашақ педагог-психологтердің тьюторлық құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары	693
166	Муканова Т.Т., Альжанов А.К. AR-маскалар білім алушылардың цифрлық дағдыларын дамыту құралы ретінде	696
167	Нурханова Г.Б. Интегративті Арт-терапияда цифрлық технологияларды қолдану ерекшеліктері	700

168	Нұрсұлтанқызы А. Педагогикалық білім беруде цифрлық трансформация және жасанды интеллекттің рөлі	704
169	Нургазина А.С. Географияны оқытуда жасанды интеллект пен иммерсивті технологияларды XR (AR/VR/MR) қолдану мүмкіндіктері мен қиындықтары	707
170	Патахов А.С. Цифровые образовательные ресурсы в профессиональной подготовке будущих педагогов ведомственных вузов	712
171	Түгелбай А.Н., Орынғалиева Ш.О. Болашақ педагогтердің рефлексивті құзыреттілігін дамытудың педагогикалық шарттары: теория және тәжірибе	716
172	Убишева А.С. Мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің цифрлық құзыреттілігіне жасанды интеллект құралдарының әсері	720
173	Шаймарданов Е.Д. Использование технологий искусственного интеллекта при изучении условий равновесия сил на рычаге и блоке в школьном курсе физики	724
174	Kineyeva D.A. Enhancing EFL communicative competence through modern game-based technologies	729
175	Aubakir Zh.O. AI-driven assessment and feedback in teacher education	733
176	Kulymbayeva N.K. Gamification as a digital pedagogical strategy in EFL Higher education	736
177	Nurat N.K., Aitzhanova R.M. Designing AI-based adaptive content for enriching the vocabulary of preschool children	739
178	Slamgali Zh.A Using critical thinking development technologies in english lessons	746
179	Аблятова Н.Ә., Махамбетова Ж.Т. Жасанды интеллект технологиялары жасөспірімдердің шығармашылық әлеуетін дамытудың заманауи құралы ретінде	750
180	Аманова Ә.Н., Ильясова Г.У. Химия пәнін оқытуда жасанды интеллектті қолданудың тиімділігі	754
181	Есенбек М. Химия сабақтарында жасанды интеллект технологияларын қолданудың дидактикалық мүмкіндіктері	759
182	Емутбаев Ф.Б., Даутбаев Е.Ш., Ергалиев Д.С., Бейсенбаева А. К. Цифровизация и международные стандарты (ИКАО, EASA) в подготовке педагогических кадров для авиационной отрасли	763
183	Жаксимов С.У. Искусственный интеллект и цифровые технологии в профилактике буллинга	767
184	Зархумар А., Ахтанова С. К. Коммуникативтік дағдыларды дамытудағы цифрлық және гибридік оқыту технологиялары	769
185	Искакова М.М. Мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі: ЖИ және заманауи білім беру талаптары	773

186	Карбаева А.Ж. Медиообразование как фактор формирования патриотического сознания студентов	777
187	Кабулова Н.М. Мектеп курсында анализ бастамаларын деңгейлеп оқытудың әдіснамалық моделі мен цифрлық технологияларды интеграциялау	781
188	Кушумова Э.Н. «Электр және магнетизм» бөлімінде физиканы оқытудағы заманауи білім беру технологияларының маңызы	786
189	Құлмағамбетова Ә.А. Физиканы оқытуда сыни ойлау дағдыларын дамыту мәселесі	791
190	Мамутова Айгерім Бердібекқызы Оқытуда геймификация қолдану арқылы студенттердің есте сақтау процесін арттыру	797
191	Рахманова В.П., Абибулаева А.Б. Искусственный интеллект как инструмент персонализации при повышении квалификации педагогов	805
192	Салимгиреев М.Ж. Система консультационной поддержки в подготовке педагогических кадров: применение технологий искусственного интеллекта	809
193	Салимгиреев М.Ж. Создание системы онлайн-консультаций с использованием искусственного интеллекта в педагогическом образовании	813
194	Солтанбаева Б.Ф., Мамутова А.Б. Жасанды интеллект пен цифрлық технологиялардың болашақ әлеуметтік педагогтардың цифрлық коммуникативтік құзыреттілігін дамытудағы рөлі	815
195	Сейтманова Г.Т., Шавалиева З.Ш., Жумажанова К.И. Ағылшын тілін оқыту үдерісінде жасанды интеллект құралдарын қолданудың педагогикалық аспектілері	819
196	Сағынбаева А.Қ. Орта мектепте физиканы оқыту үдерісінде геймификацияны қолданудың тиімділігі: эксперименттік зерттеу	825
197	Тулугалиева Г.Т., Темиров К.У. К вопросу педагогических и этических аспектов применения искусственного интеллекта в обучении будущего педагога-психолога в ВУЗе	830
198	Талап А. Онлайн платформалар арқылы болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби дағдыларын дамыту	832
199	Умытканова Н.У. Мектеп информатика пәнінде жасанды интеллектті оқыту үдерісінде білім беру сапасына Web-технологиялар арқылы мониторинг жүргізу	836
200	Фейзулдаева С.А., Халбаева Р.У. Цифрлық білім беру жағдайында бастауыш сынып білім алушыларының метадағдыларын дамыту мәселесі	841
201	Хачетлов К.А., Хачетлова С.М. Современные тренды в патриотическом воспитании через технологии ИИ	845

202	Шайхуллаева А.Қ. Мектеп биологиясын оқытуда макрозообентос организмдерін зерттеу негізінде инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану	848
203	Шалдарбек А.Б., Тилекова А.Ж. Мектеп жасына дейінгі фонетика-фонематикалық дамымаушылығы бар балалардың тілдік дағдыларын жетілдіру мәселелері	854
204	Ырымбаева Н.А. Студенттердің ақпараттық құзыреттілігін дамытудағы электронды кітапханалардың мүмкіндіктері	857
205	Barat M.D. The role of artificial intelligence and digital technologies in pedagogical education	862
206	Абдукаримова О.А. Жаңа ақпараттық технология құралдарын тиімді қолдану	866
207	Абдисадыкова Ж.А. Инновациялық технология негізінде білімгерлердің шығармашылық іс-әрекетін қалыптастыру	869
208	Бақытхан Б. Цифрлық білім беру ортасында фишинг пен әлеуметтік инженерияны оқыту: геймификация және ЖИ платформаларының салыстырмалы талдауы	872
209	Мәметбек А. Биологияны оқытудың инновациялық әдістері арқылы креативті ойлауды дамыту	879
210	Масалимова Н.Е. Цифрлық білім ресурстарын қолданып оқушылардың коммуникациялық дағдыларын қалыптастыру	881
211	Сулейменова А.М. Мектепке дейінгі ұйым әдіскерінің цифрлық трансформация жағдайындағы кәсіби рөлі	888
212	Серикбаева А. Ж. Искусственный интеллект и цифровые технологии в современном образовании: перспективы и эффективность	891
213	Хлюпина А.И., Землянова А.С., Сочин С.А. Применение технологий искусственного интеллекта в сфере физической культуры и спорта на примере каратэ	895
214	Berik A.M. Blended learning as a way to improve grammar and lexical skills of high school students	898
215	Агеева И.С., Калмыкова Т.С. Формирование ИКТ-компетентности родителей дошкольников как условие создания единой цифровой образовательной среды в партнерстве семьи и детского сада	900
216	Igissinova A.Zh Developing senior students' speaking autonomy through digital technology-mediated learning	903
217	Kemalashova D.T. The use of artificial intelligence digital inclusivity and value orientations in pedagogical education in the context of global transformation	907
218	Kural D. Artificial intelligence and digital technologies in pedagogical education	911

219	Zhakupbekova D.S., Utepov A.B. Digital technologies and artificial intelligence in the professional development of physical education teachers	914
220	Закерьяева М.Ю. Искусственный интеллект в современном образовании: возможности, риски и перспективы развития	917
221	Амангелді А.С. Педагогикалық білім берудегі жасанды интеллекттің рөлі мен маңызы	919
222	Аманбай А.Т. Болашақ педагогтарды даярлауда жасанды интеллект технологияларын қолдану	923
223	Orazbek A.A., Amanbayeva M. B The use of artificial intelligence tools for developing data interpretation and visualization skills in the training of future biology teachers	926
224	Кабулова Г.К. Автоматизация административной работы в образовании с помощью ИИ	930
225	Нурыева А.С. Цифрлық тәуелділік және жоғары сынып оқушыларының әлеуметтенуі	933
3-секция: Педагог кадрларды инклюзивті білім беруге дайындаудың халықаралық тәжірибесі және инновациялық әдістері 3-секция: Международный опыт и инновационные методики подготовки педагогических кадров к инклюзивному образованию 3-section: International experience and innovative methods of training teachers for inclusive education		
226	Аханов А.Т., Бірліхан Е. Дене шынықтыру және спорт мамандығында білім алатын студенттерді инклюзивті білім беруге дайындау мәселелері	938
227	Михайленко О.И. Современные проблемы реализации инклюзивного образования и пути их решения в условиях высшего образования	943
228	Умаралиева М.А. Международный опыт и инновационные методики подготовки учителей к развитию инклюзивной культуры	945
229	Едигенова А.Ж. Ерекше білім беру қажеттілігі бар баламен ересек адамның қарым-қатынасы	949
230	Арипова М.Р. Внедрение ценностно-ориентированных практик в системе непрерывного профессионального развития учителя информационной технологии в школе	953
231	Батаева С.Д. Инклюзивное образование как основное условие гуманизации учебного процесса начальной школы	957
232	Дюсенбаева Б.А., Халикова Б.Т. Қазіргі педагогтерінің инклюзивті құзыреттілігін айқындайтын негізгі ерекшеліктер	962
233	Жанатова Г.А. Внедрение практик в исследованиях в области специального образования	967
234	Момунова А.Н. Роль дистанционного обучения для подростков с инвалидностью в получении профессионального образования	971

5.Russell, S. J., & Norvig, P. (2020). Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th Edition. Pearson. (Фундаментальные основы ИИ, применимые к автоматизации).

ЦИФРЛЫҚ ТӘУЕЛДІЛІК ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТЕНУІ

Нурыева Аяжан Сериковна

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ университетінің 2-курс магистратты, Астана, Қазақстан

aya.nuryeva@mail.ru

Ғылыми жетекші, Албытова Назымгуль Пышакбаевна, п.ғ.к., доцент

n.albytova@mail.ru

Л.Н.гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Аңдатпа. Мақалада ХХІ ғасыр жағдайындағы цифрлық технологиялардың жоғары сынып оқушыларының әлеуметтену процесіне ықпалы қарастырылады. Цифрлық орта жасөспірімдердің коммуникативтік, эмоционалдық және құндылықтық дамуына әсер ететін маңызды әлеуметтік институт ретінде сипатталады. Цифрлық тәуелділіктің әлеуметтік оқшаулану, бетпе-бет қарым-қатынас дағдыларының әлсіреуі және виртуалды беделге бағдарлану сияқты салдарлары талданады. Сонымен қатар оның білім алу мен кәсіби бағдарланудағы оң мүмкіндіктері көрсетіледі. Зерттеу цифрлық тәуелділіктің алдын алу үшін отбасы, мектеп және қоғам деңгейінде кешенді профилактикалық жұмыстар жүргізу қажеттігін негіздейді.

Аннотация. В статье рассматривается влияние цифровых технологий XXI века на процесс социализации старшекласников. Цифровая среда характеризуется как значимый социальный институт, оказывающий воздействие на коммуникативное, эмоциональное и ценностное развитие подростков. Анализируются последствия цифровой зависимости, включая социальную изоляцию, ослабление навыков очного общения и ориентацию на виртуальное признание. Наряду с этим раскрываются позитивные возможности цифровой среды в сфере образования и профессионального самоопределения. Обосновывается необходимость комплексной профилактической работы на уровне семьи, школы и общества для предупреждения цифровой зависимости.

Abstract. The article examines the impact of 21st-century digital technologies on the socialization process of senior high school students. The digital environment is characterized as a significant social institution influencing adolescents' communicative, emotional, and value development. The consequences of digital addiction are analyzed, including social isolation, weakening of face-to-face communication skills, and orientation toward virtual recognition. At the same time, the positive opportunities of the digital environment in education and career guidance are highlighted. The study substantiates the need for comprehensive preventive measures at the levels of family, school, and society to reduce and prevent digital addiction.

Түйін сөздер: цифрлық тәуелділік, әлеуметтену, жоғары сынып оқушылары, жасөспірім, әлеуметтік орта, интернет, әлеуметтік желі.

Ключевые слова: цифровая зависимость, социализация, старшекласники, подросток, социальная среда, интернет, социальные сети.

Keywords: digital addiction, socialization, senior high school students, adolescent, social environment, Internet, social networks.

ХХІ ғасырда цифрлық технологиялар қоғам дамуының негізгі қозғаушы күшіне айналды. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы экономикалық, саяси, мәдени және білім беру салаларында түбегейлі өзгерістер туғызды. Интернет желісі, әлеуметтік медиа платформалар, мобильді қосымшалар мен онлайн қызметтер адам өмірінің күнделікті тәжірибесіне терең енді. Қазіргі таңда цифрлық орта тек ақпарат алмасу құралы ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік өзара әрекеттесу, өзін-өзі таныту, бос уақытты ұйымдастыру және тұлғалық даму кеңістігі ретінде қызмет атқарады.

Әсіресе жасөспірімдер үшін цифрлық технологиялар өмір салтының ажырамас элементіне айналды. Жоғары сынып оқушылары әлеуметтік желілер арқылы қарым-қатынас жасап, білім беру платформалары арқылы оқу материалдарын меңгереді, түрлі онлайн ойындар мен мультимедиялық контент арқылы бос уақытын өткізеді. Виртуалды кеңістік олардың құндылық бағдарларына, мінез-құлық үлгілеріне және дүниетанымына ықпал ететін маңызды әлеуметтену институты ретінде көрініс табуда. Бұрын әлеуметтенудің негізгі

агенттері отбасы, мектеп және құрдастар тобы болса, қазіргі кезеңде цифрлық орта да солармен тең дәрежеде әсер ететін факторға айналып отыр.

Сонымен қатар, цифрлық технологиялардың шектен тыс және бақылаусыз қолданылуы жаңа әлеуметтік-психологиялық мәселелерді туындатты. Экран алдында ұзақ уақыт отыру, виртуалды қарым-қатынастың нақты әлеуметтік байланыстарды алмастыруы, онлайн ойындарға немесе әлеуметтік желілерге тәуелділік белгілерінің пайда болуы зерттеушілердің алаңдаушылығын арттырды. Жасөспірім кезең – эмоционалдық тұрақсыздықпен, өзіндік «Мен»-тұжырымдаманың қалыптасуымен және әлеуметтік рөлдерді игерумен сипатталатын күрделі даму кезеңі. Сондықтан бұл жаста цифрлық ортаға шамадан тыс тәуелділік тұлғаның психикалық және әлеуметтік дамуына кері әсер етуі мүмкін.

Мәселенің өзектілігін халықаралық деңгейде мойындаудың маңызды дәлелі – World Health Organization тарапынан 2018 жылы «ойынға тәуелділіктің» (gaming disorder) Аурулардың халықаралық классификациясының 11-басылымына (ICD-11) мінез-құлықтық бұзылыс ретінде енгізілуі. Бұл шешім ойын әрекетінің бақылаудан шығуы, оған шамадан тыс уақыт бөлу және оның әлеуметтік, оқу немесе кәсіби қызметке айқын зиян келтіруі клиникалық маңызы бар құбылыс ретінде танылғанын көрсетеді. Аталған факт цифрлық тәуелділіктің тек әлеуметтік проблема ғана емес, сонымен қатар денсаулық сақтау жүйесі аясында қарастырылатын маңызды мәселе екенін дәлелдейді.

Цифрлық тәуелділік ұғымы тек ойынға тәуелділікпен шектелмейді. Ол әлеуметтік желілерге, онлайн контентке, мессенджерлерге немесе жалпы интернет кеңістігіне шамадан тыс психологиялық тәуелділікті қамтиды. Мұндай жағдайда тұлға виртуалды белсенділікті басымдыққа айналдырып, нақты өмірдегі міндеттерін екінші орынға ысырады. Бұл құбылыс оқу үлгерімінің төмендеуіне, ұйқы режимінің бұзылуына, эмоционалдық күйзелістерге және әлеуметтік оқшаулануға әкелуі мүмкін.

Осылайша, ХХІ ғасырдағы цифрлық трансформация жасөспірімдердің әлеуметтену механизмдерін қайта қарастыруды талап етеді. Цифрлық орта бір жағынан білім алуға, коммуникацияға және шығармашылық әлеуетті дамытуға кең мүмкіндік берсе, екінші жағынан тұлғалық және әлеуметтік даму үдерісіне қауіп төндіретін факторға айналуы мүмкін. Сондықтан цифрлық технологиялардың жасөспірімдер өміріндегі орнын ғылыми тұрғыдан талдау, олардың ықпалын кешенді зерттеу және профилактикалық шараларды жүйелі ұйымдастыру қазіргі педагогика мен психология ғылымдарының маңызды міндеттерінің бірі. Өйткені зерттеу нәтижелері оқушының әлеуметтенуінің негізі.

Қазақстан жағдайында да мектеп жасындағы балалардың экран алдындағы уақыт көлемі жыл сайын артып келеді. Цифрландыру үдерісі білім беру жүйесіне, тұрмыстық коммуникацияға және бос уақыт құрылымына терең енді. Қашықтан оқыту тәжірибесі, электронды күнделік пен онлайн платформалардың кеңінен қолданылуы, әлеуметтік желілердің белсенді дамуы жасөспірімдердің күн тәртібінде экран уақытының басым болуына ықпал етті. Смартфон, планшет және дербес компьютер тек ақпарат алу құралы ғана емес, сонымен қатар қарым-қатынас жасау, ойын-сауыққа қатысу, өзін көрсету және әлеуметтік мәртебе қалыптастыру тетігіне айналды.

Жоғары сынып кезеңі (15–18 жас) – тұлғаның психоәлеуметтік дамуындағы ең жауапты әрі күрделі кезеңдердің бірі. Бұл жас аралығында жасөспірім әлеуметтік рөлдерді белсенді түрде меңгереді: болашақ маман, азамат, дос, отбасы мүшесі ретінде өзін айқындай бастайды. Кәсіби бағдарлану, өмірлік мақсаттарды анықтау, құндылықтар жүйесін қалыптастыру үдерісі жүреді. Сонымен қатар, өзіндік «Мен»-тұжырымдамасы нақтыланып, тұлғалық идентификация қалыптасады. Жасөспірім үшін «Мен кімін?», «Қандай болғым келеді?», «Қоғамда менің орным қандай?» деген сұрақтар өзекті болады.

Дәл осы кезеңде цифрлық орта әлеуметтенудің балама институты ретінде көрініс табады. Егер дәстүрлі әлеуметтену агенттері ретінде отбасы, мектеп және құрдастар тобы танылса, қазіргі уақытта әлеуметтік желілер мен онлайн қауымдастықтар да жасөспірімнің әлеуметтік тәжірибесіне тікелей әсер ететін кеңістікке айналды. Виртуалды платформаларда

жасөспірімдер пікір алмасады, түрлі субмәдениеттерге қосылады, қызығушылықтары бойынша топтарға бірігеді, блог жүргізеді немесе контент тұтынушысы ретінде әрекет етеді. Осылайша цифрлық кеңістік әлеуметтік нормалар мен мінез-құлық үлгілерін меңгерудің қосымша арнасы болып отыр.

Цифрлық ортада әлеуметтік танылу механизмдері де өзгеше сипатқа ие. «Лайк», «қаралым», «жазылушы саны» сияқты сандық көрсеткіштер жасөспірімнің өзін-өзі бағалауына ықпал етуі мүмкін. Виртуалды бедел нақты өмірдегі мәртебемен қатар бағаланып, кей жағдайда одан да маңызды бола бастайды. Бұл құбылыс тұлғаның әлеуметтік салыстыру үдерісін күшейтіп, өз-өзіне қанағаттанбау, мазасыздық немесе керісінше шамадан тыс демонстративті мінез-құлыққа алып келуі ықтимал.

Сонымен қатар, цифрлық орта кәсіби бағдарлануға да әсер етеді. Жасөспірімдер интернет арқылы түрлі мамандықтар туралы ақпарат алады, онлайн курстарға қатысады, кәсіптік бағыттағы блогерлер мен сарапшыларды бақылайды. Бұл олардың еңбек нарығы туралы түсінігін кеңейтеді және өзіндік даму траекториясын таңдауға мүмкіндік береді. Алайда ақпараттың көптігі мен сүзгінің әлсіздігі кей жағдайда қате кәсіби бағдарға немесе үстірт шешімдер қабылдауға әкелуі мүмкін.

Цифрлық әлеуметтенудің тағы бір ерекшелігі – коммуникация форматының өзгеруі. Онлайн қарым-қатынас жеделдікпен, қысқалықпен және визуалдық элементтердің басымдығымен сипатталады. Бұл тілдік мәдениетке, эмоция білдіру тәсілдеріне және әлеуметтік интеракция стиліне ықпал етеді. Кейбір зерттеулерге сәйкес, виртуалды қарым-қатынасқа шамадан тыс бейімделу бетпе-бет коммуникация дағдыларының әлсіреуіне әсер етуі мүмкін. Нәтижесінде жасөспірім нақты әлеуметтік жағдайларда өзін еркін ұстай алмауы ықтимал.

Осылайша, жоғары сынып кезеңінде цифрлық орта әлеуметтенудің қуатты әрі ықпалды институтына айналып отыр. Ол жасөспірімге жаңа мүмкіндіктер ашып, әлеуметтік капитал жинауға, білімін кеңейтуге және кәсіби бағдарлануға жағдай жасайды. Сонымен қатар, бақылаусыз және реттелмеген қолдану тұлғалық дамуға, әлеуметтік бейімделуге және психологиялық тұрақтылыққа қауіп төндіруі мүмкін. Сондықтан Қазақстан жағдайында жоғары сынып оқушыларының цифрлық тәжірибесін ғылыми тұрғыдан зерделеу, оның әлеуметтену үдерісіне ықпалын кешенді бағалау және тиімді педагогикалық-психологиялық қолдау механизмдерін әзірлеу ерекше маңызға ие.

Цифрлық тәуелділіктің әлеуметтенуге әсері:

1. Коммуникативтік трансформация – бетпе-бет қарым-қатынас дағдыларының әлсіреуі;
2. Әлеуметтік оқшаулану – нақты әлеуметтік топтардан алыстау;
3. Құндылықтардың өзгеруі – виртуалды беделге (лайк, пікір, жазылушы саны) тәуелділік;
4. Идентификация мәселелері – виртуалды және нақты «Мен» арасындағы алшақтық.

Сонымен бірге, цифрлық орта оң әсер де береді:

- ақпаратқа жылдам қолжетімділік;
- кәсіби бағдарлануға мүмкіндік;
- онлайн білім беру ресурстары.

Жоғары сынып оқушылары үшін цифрлық орта қосарлы сипатқа ие: бір жағынан әлеуметтенудің жаңа мүмкіндіктерін ұсынса, екінші жағынан психологиялық және әлеуметтік тәуекелдер тудырады.

Цифрлық тәуелділіктің қалыптасуына ықпал ететін факторлар:

- ата-аналық бақылаудың әлсіздігі;
- эмоционалдық қолдаудың жетіспеуі;
- бос уақытты тиімді ұйымдастырмау;
- мектеп пен отбасы арасындағы коммуникацияның әлсіздігі.

Цифрлық тәуелділіктің алдын алу шаралары:

1. Мектептерде «Цифрлық гигиена» курстарын енгізу;

2. Психологиялық тренингтер ұйымдастыру;
3. Ата-аналарға арналған семинарлар өткізу;
4. Баламалы әлеуметтік белсенділікті (спорт, еріктілік, шығармашылық) дамыту.

Цифрлық тәуелділік – жоғары сынып оқушыларының әлеуметтену процесіне тікелей ықпал ететін заманауи әлеуметтік-психологиялық құбылыс. Ол жасөспірімнің тұлғалық қалыптасуына, әлеуметтік бейімделуіне және қоғамдағы өз орнын айқындауына әсер ететін көпқырлы фактор ретінде көрінеді. Жоғары сынып кезеңі – кәсіби бағдарлану, өмірлік мақсаттарды анықтау, тұрақты құндылықтар жүйесін қалыптастыру уақыты болғандықтан, дәл осы кезеңде цифрлық орта ықпалының күшеюі ерекше назар аударуды талап етеді.

Зерттеу нәтижелері цифрлық тәуелділіктің коммуникативтік, эмоционалдық және құндылықтық даму салаларына әсер ететінін көрсетті. Біріншіден, шамадан тыс онлайн белсенділік офлайн қарым-қатынас дағдыларының әлсіреуіне, вербалды және вербалды емес коммуникация мәдениетінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Бұл өз кезегінде әлеуметтік бейімделу үдерісін қиындатады. Екіншіден, цифрлық тәуелділік эмоционалдық тұрақсыздықпен, мазасыздықпен және өзін-өзі бағалаудың сыртқы бағалауға тәуелді болуымен сипатталуы ықтимал. Әлеуметтік желілердегі виртуалды мойындалу тетіктері (лайк, пікір, жазылушы саны) жасөспірімнің ішкі құндылықтық бағдарларын алмастырып, сыртқы мақұлдауға бағдарланған мінез-құлық үлгісін қалыптастыруы мүмкін. Үшіншіден, құндылықтар трансформациясы байқалады: виртуалды бедел, танымалдылық және жылдам жетістік идеалдары шынайы еңбек, ұзақ мерзімді мақсат және жауапкершілік ұстанымдарымен бәсекелесе бастайды.

Сонымен қатар, цифрлық тәуелділікті тек жағымсыз құбылыс ретінде қарастыру біржақты болар еді. Цифрлық орта білім алуға, кәсіби бағдарлануға, шығармашылық әлеуетті дамытуға және әлеуметтік капитал жинауға кең мүмкіндік береді. Сондықтан мәселе цифрлық технологиялардың өзінде емес, оларды пайдалану мәдениеті мен деңгейінде жатыр. Негізгі міндет – жасөспірімдердің цифрлық ортада қауіпсіз, саналы және теңгерімді әрекет ету дағдыларын қалыптастыру.

Мәселені шешу кешенді әрі жүйелі тәсілді талап етеді. Біріншіден, отбасы деңгейінде ата-аналардың цифрлық сауаттылығын арттыру, балаға эмоционалдық қолдау көрсету және экран уақытын бірлесіп реттеу маңызды. Авторитарлық шектеулерден гөрі сенімге негізделген бақылау тиімдірек нәтиже береді. Екіншіден, мектеп деңгейінде цифрлық гигиена, медиасауаттылық және ақпараттық мәдениет бойынша арнайы бағдарламаларды енгізу қажет. Психологиялық қызмет жасөспірімдердің цифрлық мінез-құлықын диагностикалау және түзету жұмыстарын жүйелі жүргізуі тиіс. Үшіншіден, қоғам деңгейінде қауіпсіз цифрлық контентті дамыту, жастарға арналған баламалы әлеуметтік белсенділік алаңдарын (спорт, өнер, еріктілік, ғылыми жобалар) кеңейту маңызды.

Қорытындылай келе, цифрлық тәуелділік – жаһандану жағдайындағы әлеуметтік трансформацияның көрінісі. Ол жоғары сынып оқушыларының әлеуметтену сипатын өзгертетін маңызды фактор ретінде ғылыми тұрғыдан терең зерттеуді қажет етеді. Тиімді профилактика мен қолдау шаралары жасөспірімдердің цифрлық ортаны тұлғалық даму ресурсы ретінде пайдалануына мүмкіндік беріп, оның деструктивті ықпалын азайтуға жағдай жасайды.

Пайдаланылған дереккөздерге сілтеме:

1. Kimberly Young (1998). *Caught in the Net: How to Recognize the Signs of Internet Addiction and a Winning Strategy for Recovery*. New York: John Wiley & Sons. // Интернетке тәуелділік ұғымын алғаш жүйелеген еңбек // 25–40 бб.
2. Mark D. Griffiths (2015). *Adolescent Gambling*. London: Routledge // Мінез-құлықтық тәуелділіктер теориясы // 45–60 бб. (behavioral addiction model). Сілтеме: <https://doi.org/10.4324/9781315763441>

3. Sherry Turkle (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic Books // Технологияның тұлғааралық қатынасқа әсері // 150–180 бб.
4. Nicholas Kardaras (2016). *Glow Kids: How Screen Addiction Is Hijacking Our Kids and How to Break the Trance*. New York: St. Martin's Press // Балалардағы экран тәуелділігі // 80–120 бб.
5. Larry Rosen (2012). *iDisorder: Understanding Our Obsession with Technology and Overcoming Its Hold on Us*. New York: Palgrave Macmillan // Смартфон және әлеуметтік желіге тәуелділік // 60–95 бб.
6. David Greenfield (2021). *Virtual Addiction: Help for Netheads, Cyberfreaks, and Those Who Love Them*. Oakland: New Harbinger Publications // Интернет тәуелділігін емдеу стратегиялары // 100–135 бб.
7. Jean M. Twenge (2017). *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy*. New York: Atria Books // Әлеуметтік медианың жасөспірімдер психикасына әсері // 85–140 бб.
8. World Health Organization (2019). *Guidelines on Physical Activity, Sedentary Behaviour and Sleep for Children Under 5 Years of Age*. Geneva: WHO // Экран уақыты мен денсаулық нормалары // Сілтеме: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550536>
9. UNICEF (2017). *The State of the World's Children 2017: Children in a Digital World*. New York: UNICEF // Балалар және цифрлық орта // Сілтеме: <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2017>
10. DataReportal (2023). *Digital 2023: Global Overview Report* // Интернет пен әлеуметтік желілер статистикасы // Сілтеме: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>